

Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjauksen erityisyys

Sini Heino

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjauksen erityisyys

Sini Heino
Sosionomi
Opinnäytetyö
joulukuu, 2023

Sini Heino

Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjauksen erityisyys

Vuosi

2023

Sivumäärä

32

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa mitä erityistä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn tekemässä ohjaustyössä on. Tarkoituksena oli kartoittaa mitä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö sisältää, mitä lähestymistapoja ja mahdollisia menetelmiä siinä käytetään sekä mitä haasteita ja mahdollisia kehittämisen kohteita siinä on. Tavoitteena oli tunnistaa ohjaustyön erityispiirteet ja pohtia ratkaisuja mahdollisesti esiin nouseviin ongelmakohtiin. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä toimi teemahaastattelu. Opinnäytetyötä varten haastateltiin aikuisten parissa tehtävän etsivän työn sosiaaliohjaajia ja etsivän työn toimintaan käytiin tutustumassa yhden iltapäivän ajan. Opinnäytetyöni oli laadullinen tutkielma. Tutkimusaineisto eli haastattelumateriaali litteroitiin, eli kirjoitettiin auki, ja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä. Haastattelumateriaalista muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia ja alaluokkia, joista edelleen muodostettiin yläluokkia ja pääluokkia.

Tutkimustuloksissa nousi esiin kaksi pääluokkaa: henkinen tuki ja palvelujärjestelmän tuen haasteet. Henkinen tuki pitää sisällään työn laajuuteen kuuluvat asiat, luottamuksellisuuden ja toiveikkuuden tulevasta. Palvelujärjestelmän tuen haasteissa käsitellään palvelujärjestelmää, sen haasteita, työn haasteita ja erilaisia keinoja, millä kehittää työtä. Tulosten mukaan aikuisten parissa tehtävän etsivän työn työntekijät tekevät työtään asiakaslähtöisesti. Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö eroaa monella tavalla perinteisestä aikuissosiaalityön ohjauksesta. Aikuisten parissa tehtävässä etsivässä työssä ei rajata asiakaskuntaa mitenkään, vaan kaikkia, ketä kohdataan, myös autetaan. Työtä tehdään asiakkaiden omalla elinpiirillä, mikä vaikuttaa itse ohjaustyöhön.

Asiasanat: etsivä työ, asunnottomuus, syrjäytyminen, palvelujärjestelmä

Sini Heino

The Speciality of the Guidance Work of Outreach Work Among Adults

Year 2023

Pages 32

The objective of this Bachelor's thesis was to examine what is special to the guidance work of outreach work among adults. The purpose of this thesis was to map what the guidance work of outreach work among adults contains, what kind of manner of an approach and possible methods are used and what kind of challenges and possible improvement targets there are. The objective was to identify guidance works special features and to ponder solutions to problems that possibly come up. The research method of this bachelor's thesis was theme interview. The social counselors of the outreach work among adults were interviewed and the work was familiarised with for one afternoon. The Bachelor's thesis was a qualitative thesis. Research material which was the interview material was transcribed or written out and analyzed with material originated content analysis. Plain expressions and subclasses were created from the interview material and from which upper classes and voices were further created.

Two voices stand out in the research results: mental support and the challenges of the support of service structures. Mental support consists of the things belonging to extent of work and confidentiality and optimism of the future. The challenges of the support of service structures deals with service structures itself, its challenges, challenges of the work itself and different methods of with which improve the work. According to the results of this study the workers of outreach work among adults are working with customer oriented approach. The guidance work of outreach work among adults differs from the guidance work of traditional social work among adults in many ways. In outreach work among adults the customer base is not limited in any way but anyone who is met gets helped. Work is done in customer's own environment which affects the guidance work itself.

Keywords: outreach work, homelessness, social exclusion, service structure

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tietoperusta	8
2.1	Aikuissosiaalityö ehkäisemässä syrjäytymistä	8
2.2	Asunottomuus yhtenä sosiaalisena ongelmana	10
2.3	Etsivän lähityön sosiaaliohjaus	12
3	Opinnäytetyön toteutus	13
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	13
3.2	Opinnäytetyön muoto	14
3.3	Tutkimusaineiston kerääminen.....	16
3.4	Aineiston analyysi	16
3.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	21
4	Tulokset	22
4.1	Henkinen tukeminen.....	22
4.2	Palvelujärjestelmän tuen haasteet.....	23
5	Johtopäätökset ja pohdinta.....	23
	Lähteet.....	27
	Taulukot	29
	Liitteet	30

1 Johdanto

Aikuissosiaalityön sisältö ja määrittely ovat tällä hetkellä monestakin syystä murroksessa. Sosiaalihoitolain (1301/2014) uudistuminen vuonna 2015 toi uusia painotuksia työhön lisäten esimerkiksi lapsiperheiden palveluiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Toimeentulotuen käsittelyn siirtyminen Kelaan 2017 sai aikaan koko työn sisällön uudelleen pohtimisen. Asiakastyö itsessään ei ole muuttunut, mutta asiakkaiden ohjautuminen ja yhteydenotto-kanavat ovat muuttuneet. Sosiaalihoitoilain (1301/2014) on määritelty sosiaalityön tehtävä ja tarkoitus, mutta sen eettinen perusta ja ammatillinen ydin on määritelty kansainvälisesti. Se on yhtäältä ammatti, jossa pyritään konkreettisesti tukemaan ja auttamaan yksilöitä sekä perheitä elämänhallinnan ongelmissa, kriisitilanteissa, taloudenhallinnassa tai päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvissä ongelmissa. Toisaalta sosiaalityön tehtävänä on tukea yhteisöjen toimintamahdollisuuksia ja hyvinvointia. Sosiaalityö on myös yhteiskunnallinen toimija ja vaikuttaja. Ammattilaisten tulee tehdä rakenteellista sosiaalityötä hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämiseksi sekä sosiaalisia ongelmia aiheuttavien esteiden poistamiseksi ja työssä kertyneen tiedon välittämiseksi päätöksenteon tueksi. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, s. 16; Paasivirta 2019, s. 1; Sosiaalihoitolaki 1301/2014, 3§.)

Sosiaalityö määrittyy useasta lähtökohdista käsin. Yhtäältä se on kansainvälisesti tunnustettu ammattiala, jolla on tietyt yhteneväiset ydinpiirteet, päämäärät ja eettiset periaatteet. Toisaalta se on saanut kansalliset ominaispiirteensä riippuen yhteiskunnan toimintajärjestelmistä, sosiaalipolitiikasta tai vauraudesta. Suomessa sosiaalityön juuret löytyvät kirkon ja vapaaehtoistyön sekä kuntien vaivashoidon kautta kehittyneestä lakisääteisestä sosiaalihoollosta, joka on muotoutunut taloudellista tukea ja palveluja antavaksi järjestelmäksi. Kuntasektorin lisäksi sosiaalityötä tehdään valtionhallinnon erityispalveluissa, diakoniatyössä, järjestöissä ja kehittämishankkeissa. Sosiaalityön juuret löytyvät myös lääkinnällissosiaalisesti työksi kutsutusta terveydenhuollon sosiaalityöstä, joka on toiminut osaltaan yksilökohtaisen työn edistäjänä. Toimeentulotuen taustalla on puolestaan vakuutus pohjainen sosiaalipolitiikka sekä ajatus sosiaaliturvasta oikeutena. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, s. 16.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023. Hyvinvointialue toimii sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjänä ja pääasiallisena tuottajana. Kunnat ja hyvinvointialue toimivat yhteistyössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Yksityiset toimijat sekä järjestöt ja yhdistykset täydentävät julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023a, Sosiaali- ja terveysministeriö 2023b.)

Sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Sosiaalihuollosta ja sosiaalipalveluista säädetään sosiaalihuoltolaissa sekä sosiaalihuollon erityislaeissa. Jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla on oikeus saada kiireellisessä tilanteessa yksilölliseen tarpeeseen perustuvat sosiaalipalvelut siten, että hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon ei vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut oman kotikuntansa hyvinvointialueelta. Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada nimetty omatyöntekijä, jonka tehtävänä on edistää asiakkaan palvelujen järjestymistä palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023c; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 15§-17§.)

Suurin osa sosiaalihuoltolain mukaisista sosiaalipalveluista on niin sanottuja määrärahasidonnaisia palveluja, joiden myöntämisessä hyvinvointialue voi käyttää harkintaa lain asettamissa puitteissa. Palvelujen myöntäminen perustuu kuitenkin aina yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin, eikä mitään asiakasryhmää voida sulkea palveluista hyvinvointialueen ohjeistuksen perusteella. Yritysten ja järjestöjen sosiaalipalvelut täydentävät julkisia palveluita. Hyvinvointialue voi myös ostaa palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023c.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa mitä erityistä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn tekemässä ohjaustyössä on. Tarkoituksena on kartoittaa mitä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö sisältää, mitä lähestymistapoja ja mahdollisia menetelmiä siinä käytetään sekä mitä haasteita ja mahdollisia kehittämisen kohteita siinä on. Tavoitteena on tunnistaa ohjaustyön erityispiirteet ja pohtia ratkaisuja mahdollisesti esiin nouseviin ongelmakohtiin.

Etsivän työn sosiaaliohjaajat pyrkivät lähestymään palveluiden ulkopuolelle jääviä, auttamaan konkreettisesti syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia sekä muun muassa asunnottomia ihmisiä. Heitä pyritään ohjaamaan ja saattamaan suoraan palveluiden piiriin. Työ tapahtuu pääasiassa kaduilla, puolijulkisissa ja julkisissa tiloissa, kirjastoissa, kauppakeskuksissa sekä päiväkeskuksissa. Etsivä työ pyrkii löytämään palvelujen ulkopuolelle jääneitä sekä erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä. Heitä saattaa löytyä parkkihalleista, rappukäytävistä sekä erilaisista majoista ja teltoista metsissä. (Korva-Perämäki 2017.)

Suomessa on 3686 asunnottomia ihmistä ja 1133 pitkäaikaisasunnottomia. Asunnottomuus on koko yhteiskunnan ongelma, jonka takana olevia syitä ovat esimerkiksi eriarvoisuus, talouden suhdannevaihtelut, väestönkasvu ja kaupungistuminen. Yksi asunnottomuuden muoto on piiloasunnottomuus, josta on tullut yhteiskunnan uusi ongelma, joka ei näy tilastoissa. Suomessa asunnottomuus ei juurikaan näy katukuvassa. Osittain tämä johtuu siitä, että 65 %

yksinelävistä asunnottomista yöpyy tuttavien luona. Ulkona yöpyvät asunnottomat hakeutuvat piiloon esimerkiksi rappukäytäviin ja ensisuojaan tai metsiin. (Vva ry 2023.)

Syrjäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä koulutus- ja työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jäämistä, päihdeongelmia ja asunnottomuutta. Syrjäytymiseen liittyy kuitenkin olennaisena osana myös elämänhallintaan liittyvät sekä terveydelliset ongelmat että sosiaalisten suhteiden heikkous. Suomessa syrjäytymisuhan piirissä olevien nuorten aikuisten määrä on edelleen kasvamassa. Nykyisten syrjäytyneiden määrää ei voi kuin arvioida jatkuvan vaihtelevuuden vuoksi. (Korva-Perämäki 2017.)

2 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu tarkastelusta, miten aikuissosiaalityö on osaltaan sosiaalipalvelujärjestelmässä ehkäisemässä syrjäytymistä, asunnottomuudesta yhtenä sosiaalisena ongelmana ja etsivän työn sosiaaliohjauksesta. Syrjäytyminen voi olla seurausta monesta asiasta ja sen jäljet voivat jatkua lapsuuteen asti. Asunnottomuus on ollut kasvava ongelma pitkään ja asunnottomuus voi kohdata kenet tahansa. Etsivän työn asiakaskunta koostuu pitkälti näistä yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle pudonneista, syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista sekä asunnottomista.

2.1 Aikuissosiaalityö ehkäisemässä syrjäytymistä

Syrjäytyminen käsitteenä kuvaa nyky-yhteiskunnan huono-osaisuuden muotoja. Syrjäytyminen voi olla seurausta muun muassa köyhyydestä, työttömyydestä, mielenterveysongelmista, alkoholismista tai siitä, että ei enää pysty yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Ihminen ei pysty täysipainotteisesti osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin. Erityisen alttiita syrjäytymiselle ihmiset ovat niin sanotuissa elämän muutosvaiheissa. Tällaisia ovat esimerkiksi koulun tai opiskelun päättymisen, työsuhteen päättymisen tai ero läheisestä ihmisestä. Syrjäytymisen riski on erityisen suuri etenkin sellaisissa tilanteissa, missä syrjäytymisen tunnusmerkkejä on useita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Syrjäytymisen riskit saattavat näkyä jo lapsuudessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvitysten mukaan perheiden toimeentulo-ongelmat, päihdeongelmat ja pitkäaikainen työttömyys ovat merkittäviä syrjäytymisen riskitekijöitä. Syrjäytymisen estäminen kattavilla ja pitkäjänteisillä tukitoimilla on mahdollista, mutta liian usein yhteiskunnan pirstaleinen palvelujärjestelmä ei kykene vastaamaan tarpeeksi ajoissa haastavaan tilanteeseen ja näin syrjäytyminen pääsee syöksykierteeseen. (Korva-Perämäki 2017.)

Päätöksenteossa ei tunnisteta riittävän hyvin syrjäytymisen taustalla olevia syitä ja olosuhteita. Tämä johtaa pistemäisiin ratkaisuihin ja usein ihmisten pallotteluun sekä ongelmien monimutkaistumiseen. Tarjottavat palvelut ja todelliset tarpeet eivät myöskään välttämättä kohtaa. Kouluttamattomuutta 25-vuotiaana ja pitkittynyttä työttömyyttä 25-28-vuotiaana voidaan pitää syrjäytymisenä, jolloin tietyt elämänkaarelle normaalisti kuuluvat asiat ovat jääneet saavuttamatta. Vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista kaikkiaan 2186 (3,7 %) voitiin katsoa kuuluvan syrjäytyneiden ryhmään 25-28-vuotiaana. Nuoria miehiä oli tilanteessa merkittävästi nuoria naisia enemmän. (Paananen, Surakka, Kainulainen, Ristikari & Gissler 2019.)

Nuorten aikuisten syrjäytymisen voidaan katsoa olevan lapsuuden ja nuoruuden ongelmien jatkumo. Syrjäytyneillä nuorilla aikuisilla nähdään lukuisia ongelmia lapsuudessa ja nuoruudessa. Syrjäytymisen keskeisiksi taustatekijöiksi on todettu mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä oppimisvaikeudet ja työttömyys. Erityisesti pitkäaikainen viimesijaiseen toimeentuloturvaan turvautuminen on voimakkaasti yhteydessä syrjäytymiseen. Toimeentulo-ongelmien jälkeen voimakkaimmin syrjäytymiseen yhdistyvät kodin ulkopuolelle sijoitus, päihdeongelma, rikostuomio sekä vanhempien köyhyys toimeentulotuen saannilla mitattuna. (Paananen ym. 2019.)

Hyvinvointiongelmiensa ylisukupolvisuus eli vanhempien ongelmien siirtyminen heidän lastensa ongelmiksi on vahvistettu tutkimuksilla. Vanhempien vaikeudet lisäävät lasten syrjäytymisen todennäköisyyttä. Merkittävimmin syrjäytymiseen yhdistyy vanhempien toimeentulotuen saanti. Toimeentulotuen ylisukupolvinen asiakkuus kertoo vanhempien kasautuneesta huono-osaisuudesta. Vanhempien kasautuneella huono-osaisuudella on voimakkaimmat ylisukupolviset vaikutukset. Kyse on myös kulttuurisista ja muista kuin taloudellisista tekijöistä. Erityisesti kasautuneen huono-osaisuuden tuhoisia vaikutuksia olisi pyrittävä ehkäisemään varhaisessa vaiheessa. (Paananen ym. 2019.)

Myös sosiaali- ja terveystalvuelvujärjestelmä liittyy syrjäytymiseen. Sosiaali- ja terveystalvuelvujärjestelmän käyttötietojen perusteella voidaan sanoa, että palveluiden käyttö lapsuudessa sekä nuoruudessa on yleisempää niillä, jotka jäävät myöhemmässä vaiheessa koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Syrjäytyneillä kohtaamisia palvelujärjestelmän kanssa on merkittävästi koulutettuja työllisiä enemmän. (Paananen ym. 2019.)

Sosiaalityön kohteena ovat aina olleet myös aikuiset asiakkaat, mutta aikuissosiaalityön tarve on noussut esiin erityisesti 1990-luvun laman ja yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Toisaalta aikuissosiaalityön kiinnostuksen kohteena ovat laajemmat yhteiskuntatieteelliset kysymykset, esimerkiksi yhteiskunnan muutosprosessien, kasvavien vaatimusten sekä yleisen huono-osaisuuden ongelmat. Tavoitteena on syrjäytyneiden asiakkaiden integroiminen yhteiskuntaan ja heidän palauttamisensa yhteiskunnan täysivaltaisiksi kansalaisiksi. Aikuissosiaalityön

merkitys korostuu varhaisen puuttumisen, asiakkaiden voimavarojen kartoituksen ja tukemisen, mutta myös yleisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen alueilla. (Väisänen 2007.)

Aikuissosiaalityön tarkoituksena on antaa ihmisille toivoa ja kehittää asiakkaan omanarvontuntoa ja luovuutta, jotta asiakas kykenee aloittamaan uudestaan riippumatta elämäntilanteesta tai -vaiheesta. Aikuissosiaalityö nähdään yksilötyönä ja toisaalta alueellisena sekä yhteiskunnan rakenteisiin kohdistuvana työnä. Aikuissosiaalityössä voidaan nähdä vuorovaikutuksellinen sekä kuntouttava elementti ja työn tavoitteena on asiakkaan voimavaraistuminen, itsenäinen selviytyminen, elämänhallinta ja osallisuuden vahvistuminen. Toisaalta aikuissosiaalityön tavoitteet liittyvät palveluiden ja työn kehittämiseen, verkostoitumiseen ja kansalaisvaikuttamiseen. Aikuissosiaalityön määrittelemisen ei siis ole mitenkään yksiselitteistä. Aikuissosiaalityöksi voidaan kuvata esimerkiksi lastensuojelun ja gerontologisen sosiaalityön väliin jäävää aluetta. Aikuissosiaalityö on moninaista ja jatkuvasti muotoutuvaa. Toisaalta on jo hyvinkin vakiintunutta toimintaa ja toisaalta monet piirteet sekä toiminnot hakevat vielä suuntaansa. Yleisimmin aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalitoimistoissa tehtävää sosiaalityötä. (Karjalainen 2017, s.247-248; Näkki 2016, s.100-101.)

Aikuissosiaalityössä kohdattavista sosiaalisista ongelmista esimerkiksi elämänhallinnan ongelmat ja työttömyys ovat olleet niitä, joihin on kiinnitetty huomiota sekä ongelmia ehkäisevässä että niitä korjaavassa mielessä. Aikuissosiaalityö on osa kunnan palvelujärjestelmää, mikä merkitsee tarvetta arvioida toimintaa myös yli sektorirajojen. Esimerkiksi aikuissosiaalityöhön kuuluva ennalta ehkäisevä työote merkitsee eri sektorirajoja ylittävien toimintamallien tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointia. Kohteina voivat olla esimerkiksi erilaiset palveluja tuottavat organisaatiot, niiden toiminta-ajatukset ja työmuodot mutta myös itse työntekijät. (Väisänen 2007.)

2.2 Asunnottomuus yhtenä sosiaalisena ongelmana

Asunto on useimmille meistä itsestänselvyys, jonka tärkeyttä emme aina tule ajatelleeksi. Oma asunto on yksityinen tila, joka tarjoaa suojan, ja jonka vieraat voi itse päättää. Kostiaisen ja Laakson (2015) mukaan ilman omaa asuntoa arkisten asioiden hoitaminen on vaikeampaa ja normaali elämä yhteiskunnassa on käytännössä mahdotonta. Stressiä aiheuttaa epävarmuus tulevasta yösijasta sekä se, kauanko asunnottomuus tulee jatkumaan. Lisäksi asunnottomuuteen liittyy usein häpeän tunne. Asunnoton on henkilö, jolla ei ole omaa asuntoa. Asunnottomia ovat yhtä lailla ne, jotka joutuvat viettämään yönsä kadulla ja ne, jotka asuvat tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona.

Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka perimmäisiä syitä ovat väestönkasvu ja kaupungistuminen, talouden suhdannevaihtelut sekä suuret tuloerot. Jos yhteiskunta ei pysty ennakoimaan ja vastaamaan kasvavaan asunnontarpeeseen, tilanne asuntomarkkinoilla

kiristyy. Asuntojen tarve ylittää tarjonnan, jolloin asuntojen hinnat ja vuokrat kasvavat. Tässä tilanteessa heikommassa asemassa olevien riski joutua asunnottomaksi kasvaa. Asunnottomien määrään ja asunnottomuuden keston pitkittymiseen vaikuttaa myös, millaista tukea yhteiskunta tarjoaa asunnottomille ja asunnottomuusuhan alaisille. (Y-Säätiö 2023a.)

Asunnottomuus tai sen uhka voi kohdata kenet vain. Paikkakunnan vaihto, työttömyys, päihdeongelmat, luottotietojen menettäminen tai perhetilanteen muutokset voivat muuttaa elämäntilanteen yllättäen. Asunnottomuus kärjistyy aina yhteiskunnallisten ja taloudellisten kriisien yhteydessä. Valtion ohjaus teki asunnottomuuden vähentämisestä koko Suomen yhteisen tavoitteen, jonka toteutumista ei estänyt edes vuonna 2008 alkanut talouden taantuma, jonka aikana karsittiin monista muista yhteiskunnan palveluista. (Y-Säätiö 2023b.)

Asunnottomien eteen tehtävä työ lähtee siitä, että tukitoimista ensimmäinen on asunnon tarjoaminen. Yli 60 prosenttia Suomen asunnottomuutta kokevista elää Etelä-Suomessa pääkaupunkiseudulla (Kostiainen ja Laakso 2015, s. 3; Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, s. 7-8.). Asunnottomuus keskittyy lisäksi muihin suuriin kasvukeskuksiin. Toinen suomalainen erityispiirre on se, että asuntokannasta valtaosa on omistusasuntoja, joihin kaikilla ei ole varaa. Suomessa on huomioitu olemassa oleva sosiaalietuuksien järjestelmä niin, että sitä hyödynnetään mahdollisimman paljon. Laaja asunnottoman määritelmä auttaa huomioimaan kaikki ne polut, jotka johtavat asunnottomuuteen. Ihminen voi joutua asunnottomaksi niin päihteidenkäytön kuin sairastumisen takia. Asunnottomuutta voi kokea nuori lukiolainen tai eläkkeellä oleva alkoholisti. Laajan määritelmän mukaista asunnottomuutta on myös helpompi ennaltaehkäistä kuin pelkkää katuasunnottomuutta. Suomessa painopiste asunnottomuustyössä on vuodesta 2016 lähtien ollut nimenomaan asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä. (Y-Säätiö 2023b.)

Asunnottomuus on vähentynyt Suomessa Euroopan ennätysvauhtia. Vuonna 2020 hyvä kehitys kuitenkin pysähtyi ja pitkäaikaisasunnottomien määrä kääntyi kymmenen vuoden jälkeen kasvuun, joka jatkui vuonna 2021. Pitkäaikaisasunnottomalla on asumista olennaisesti vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma, kuten esimerkiksi velka-, päihde- tai mielenterveysongelma. Asunnottomuus on myös pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuuden ja sopivien tukipalvelujen puuttumisen vuoksi. (Vva ry 2023.) Lain asunto-olojen kehittämistä (919/1985) 1§:ssä määritellään asumisen perustavoitteet. Sen mukaan asunto-olojen kehittämisen tavoitteena on turvata jokaiselle Suomessa vakinaisesti asuvalle mahdollisuus kohtuulliseen asumiseen. Suomessa on pyritty 2000-luvulla vähentämään asunnottomuutta eri hallitusten käynnistämien kohdennettujen toimenpideohjelmien avulla, ja niillä onkin ollut vaikutusta asunnottomuuden vähentämiseen. (Pitkänen, Koramo, Valtakari & Mäki 2023, s.9.)

2.3 Etsivän lähityön sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjauksen lähtökohtana voidaan pitää asiakkaan kohtaamia pulmia ja ongelmia omassa elämännhallinnassaan tai osallistumisessaan yhteisön sekä yhteiskunnan toimintaan. Sosiaaliohjauksen tavoitteena voidaan pitää asiakkaan tukemista hänen opetellessaan elämäntaitoja, rakentaessaan katkenneita ihmissuhteita sekä omaa identiteettiään. Sosiaaliohjausta käytetään yksilöiden, perheiden ja ryhmien elämännhallinnan ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen ehkäisevällä ja kuntouttavalla ohjauksella. Koska sosiaaliohjauksen lähtökohtana voidaan pitää asiakkaan elämäntilannetta, lähtevät sosiaaliohjaaja sekä asiakas yhdessä hakemaan siihen ratkaisuja. Asiakkaan elämäntilanteen ollessa lähtökohtana, tulee työskentelyssä huomioida asiakkaan ikä- ja elämänvaihe sekä mahdollinen kriisitilanne. Elämäntilanteen lisäksi tulee huomioida asiakkaan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi, voimavarat sekä toimintakyky, jotka vaikuttavat asiakkaan tarvitsemien palvelujen, avun ja tuen muotoihin. (Helminen 2016, s.15; Helminen 2015, s. 25.)

Tarve sosiaaliohjaukselle voi johtua esimerkiksi asiakkaan yksinäisyydestä, päihdeongelmista, toimeentuloon, työllisyyteen ja asumiseen liittyvistä ongelmista tai avuntarpeesta, vaikka etuuksia haettaessa. Ennaltaehkäisevä vaikutus syntyy, kun lähipalveluna tarjottava sosiaalipalvelu auttaa puuttumaan ongelmiin nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, ja eri ammattilaiset työskentelevät yhdessä asiakkaan parhaaksi. Apua on tarjolla nopeammin, kun tiedonkulku helpottuu ja asiantuntijat ovat asiakkaan lähellä. Sosiaaliohjausta ja neuvontaa antavalta työntekijältä vaaditaan laajaa alueellista palveluiden ja verkostojen tuntemusta. Asiakkaalle pitäisi osata kertoa niin kunnallisten kuin yritysten ja yhdistyksien tarjoamista palveluista. (Korhonen 2018.)

Etsivä työ aikuisten parissa tavoittaa ulkona asuvat ja palveluiden ulkopuolelle jäävät ihmiset. Kaduilla, ostoskeskuksissa ja puistoissa kohdatuille ihmisille tarjotaan tukea ja palveluiden pariin pääsyä edistetään. Ihmisten osallisuutta vahvistetaan jalkautuvan ja rakenteellisen työn keinoin usealla eri yhteiskunnan tasolla aina yksilötasosta yhteisö- ja yhteiskunnalliseen tasoon. Etsivä työ vie työn sinne, minne palvelut eivät ulotu eli ulos ihmisten luo. Työn tavoitteena on parantaa ihmisten elämänlaatua heidän omista lähtökohdistaan käsin sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Etsivän työn näkyvä esilläolo sekä helppo lähestyttävyyys ylläpitävät kansalaisten turvallisuuden tunnetta. Monet yhteiskunnan rakenteen muutokset kuten digitalisoituminen, palvelupisteiden vähentäminen ja peruspalveluiden keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin sekä muun muassa monikulttuuristuminen lisäävät syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn liittyvien toimien ja palveluiden tarvetta. (Pascale 2022.)

Etsivä työ kohtaa paljon ihmisiä, joilla on sosiaalisten ongelmien ohella useita samanaikaisia hoitamattomia somaattisia ja psyykkisiä sairauksia. Merkittävä osa mielenterveyden haasteista kärsivistä kohdatuista ei ole tarvitsemansa avun piirissä. Etsivä työ on havainnut hoitoon pääsyn haasteiksi erityisesti kohdatun asiakasryhmän epäluottamuksen hoitojärjestelmän kykyyn auttaa sekä sopivien palvelujen puutteen (esim. matala kynnyisyys, aukioloajat, odotusajat). Moni asiakas kertoo päihdeongelman vaikuttavan terveyspalveluissa ja päivystyksissä saamaansa vähättelevään tai alentavaan palveluun. Kroonistuneet mielenterveysongelmat puolestaan edellyttävät usein pitkäaikaista luottamuksen rakentamista ja erityistä osaamista, mikä haastaa nopeatahtista hoitojärjestelmää. (Etsivä lähityö 2023.)

3 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa kuvaan miten aion toteuttaa opinnäytetyöni aineiston keräämisen ja käsittelyn eli analysoinnin. Opinnäytetyöni toimintaympäristönä toimii aikuisten parissa toimiva etsivä työ ja sen ohjaajat sekä asiakkaat. Kävin myös tutustumassa etsivän työn toimintaan yhtenä iltapäivänä.

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tein opinnäytetyöni eteläsuomalaiseen kaupunkiin. Opinnäytetyötä aloitettiin kartoittamaan ja valmistelemaan loppukeväällä 2022. Otin yhteyttä kaupungin aikuisten parissa tehtävän etsivän työn esihenkilöön ja kysyin mahdollisuutta opinnäytetyön tekemiseen. Etsivän työn esihenkilö kartoitti työntekijöiden kiinnostusta opinnäytetyöhön osallistumisesta ja työntekijöiden lähtiessä opinnäytetyöhön mukaan, aloitettiin valmistelevat työt.

Opinnäytetyössäni perehdyn aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaukseen. Tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastattelua ja haastattelen etsivän työn ohjaajia. Tämän haastatteluilla kerätyn aineiston avulla on tarkoitus löytää vastaus tutkimuskysymyksiini, joita ovat:

1. Millaista aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaus on, mitä erityistä siinä on ja mitä se sisältää?
2. Millaisia haasteita ja mahdollisia ongelmia sekä kehittämiskohteita työssä on?

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa mitä erityistä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn tekemässä ohjaustyössä on. Tarkoituksena oli kartoittaa mitä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö sisältää, mitä lähestymistapoja ja mahdollisia menetelmiä siinä käytetään sekä mitä haasteita ja mahdollisia kehittämisen kohteita siinä on. Tavoitteena oli

tunnistaa ohjaustyön erityispiirteet ja pohtia ratkaisuja mahdollisesti esiin nouseviin ongelma-kohtiin.

3.2 Opinnäytetyön muoto

Opinnäytetyön muotona on laadullinen tutkielma, joka on yhden aiheen ympärille muodostuva järjellinen kokonaisuus. Tutkielma koostuu asiatekstistä, joka perustuu erilaisiin kirjallisiin lähteisiin ja tutkimusaineistoon. Teoreettinen tutkielma perustuu lähdekirjallisuuteen, kun taas empiirinen eli kokemusperäinen tutkimusaineisto saadaan koottua haastattelulla tai esimerkiksi kyselylomakkeiden avulla. Empiiriseen tutkielmaan sisältyy myös lähdekirjallisuuteen nojaava osa, jossa kuvaillaan aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia sekä määritellään käsitteitä ja tutkimuksen ongelma. (VI Tutkielman tekeminen 2022.)

Laadullinen tutkimus on aina empiiristä eli erilaisiin aineistoihin ja niiden analyysiin perustuvaa. Empiirisuus ei kuitenkaan sulje pois teoreettisuutta. Päinvastoin empiiristä laadullista tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman jonkinlaisia teoreettisia kiinnekohtia. Teoria tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa sen jäseneltyä esittämistä, mitä tieteellisessä kirjallisuudessa ja aiemmissa tutkimuksissa on esitetty tutkittavasta aiheesta sekä tutkimuksessa käytettävistä menetelmistä ja analyysitavoista. Jäsenelty esittäminen tarkoittaa tutkimustehtävän näkökulmasta toimivaa teorioiden valitsemista, erittelyä ja keskinäistä järjestämistä. (Juhila 2023.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Se tarkoittaa sitä, että ollaan kiinnostuneita tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksista, ajatuksista, tunteista ja niistä merkityksistä, joita henkilöt tutkimuksen kohteesta antavat. Koska on mahdotonta päästä toisen henkilön kokemusmaailmaan sisälle, on kehitetty erilaisia menetelmiä, joiden avulla pyritään helpottamaan tutkimuksen tekemistä. Menetelmillä tarkoitetaan niiden keinojen kokonaisuutta, joiden avulla tutkimuksen aihetta lähestytään ja pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Puusa & Juuti 2020, s. 9.)

Laadullista tutkimusta luonnehtii se, että tutkimuksen kohdetta kuvataan usein ennalta tuntemattomaksi. Se, että aihe on ennalta tuntematon, ei tarkoita sitä, että tutkijan tulisi löytää teema tai aihe, jota kukaan ei olisi aiemmin tutkinut. Kysymys on siitä, että laadullinen tutkimusasetelma on joustava eikä tutkija testaa ennalta asetettua hypoteesia. Laadullinen tutkimus antaa tilaa aineistolle. Vaikka tutkija valitseekin näkökulman, on mahdollista, että aineiston keruun jälkeen, hän palaa tarkentamaan tutkimuskysymystään löydettyään aineistosta jotakin odottamatonta ja uutta. (Puusa & Juuti 2020, s.74.)

Tutkimuksen tavoitteet ilmaistaan tutkimuskysymysten muodossa. Laadullisessa tutkimuksessa on tavanomaista, että tutkija palaa tutkimuksen aiheen valintaan, tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin vielä tarkemmin sen jälkeen, kun hän on perehtynyt kirjallisuuteen. Tutkimuskysymykset tulisi kuitenkin saattaa lopulliseen muotoonsa ennen aineiston hankintaa. (Puusa & Juuti 2020, s. 12.)

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineiston hankinnassa tavanomaisesti yksilöhaastatteluja, ryhmähaastatteluja, dokumenttiaineistoja tai havainnointia eri muodoissaan. Tavanomaista on myös yhdistellä näitä aineistonkeruumenetelmiä toisiinsa. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan selville tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksia. Tästä seuraa tutkimukselle se haaste, että tutkimuksen kohteena olevat henkilöt täytyisi saada puhumaan avoimesti omista aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan. Tämä edellyttää sitä, että tutkija säilyttää neutraalin tutkijan asemansa. (Puusa & Juuti 2020, s.12.)

Laadullinen tutkimus ei pyri löytämään luotettavaa tietoa siitä, kuinka usein tai missä määrin jokin ilmiö esiintyy. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan esille erilaisia näkökulmia, joista aihetta voi tarkastella. Tästä syystä aineiston hankinnassa ja analysoinnissa tulee olla herkkiä niin, että saadaan esille erilaisuutta. Aineistoon voidaan analysivaiheen jo käynnissä ollessa hankkia lisää uutta aineistoa, jos huomataan jonkin näkökulman puuttuvan tai olevan mielenkiintoisen. (Puusa & Juuti 2020, s. 12.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisista dokumenteista kerätty tieto. Teemahaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka on luonteeltaan aineistovetoista. Aineistovetoisuus tarkoittaa sitä, että aineiston tuottamisella ja sen analyysillä on keskeinen rooli siinä, millaiseksi tutkimus muodostuu. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään saamaan analyysiin enemmän syvyyttä ja oivaltavuutta kuin laajuutta. Siksi laadullisessa tutkimuksessa ei välttämättä ole kovin laajoja aineistoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 83-88.)

Teemahaastattelun etuna on se, että sen aikana voidaan tarkentaa ja syventää kysymyksiä haastateltavien vastauksiin perustuen. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän antamiaan merkityksiä eri asioille sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussakaan ei voi kysellä ihan mitä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 83, 88.)

3.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastattelu on yleinen tapa tuottaa tutkimusaineistoja. Haastattelun tavoitteena on tuottaa tietoa ja aineistoa tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Teemahaastattelussa tutkija päättää tutkimusaihetta koskevan kirjallisuuden perusteella tutkimuksen keskeiset teemat ja kysyy sitten vapaasti muotoillen kysymyksiä näistä teemoista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 83-88.)

Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemojen puhumisjärjestys on vapaa, eikä kaikkien haastateltavien kanssa välttämättä puhuta kaikista asioista samassa laajuudessa. Tutkijalla on haastattelussa mukanaan mahdollisimman lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä teemoista, jotta hän voisi keskittyä keskusteluun, ei papereiden tavaamiseen. Teemahaastattelun ei siis tulisi olla pikkutarkkojen kysymysten esittämistä tarkassa järjestyksessä paperilta lukien. Teemoista ja niiden alateemoista pyritään keskustelemaan varsin vapaasti. Teemahaastattelu on sopiva haastattelumuoto esimerkiksi silloin, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Toteutin tutkimuksen haastatteleamalla etsivän työn työntekijöitä. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, koska kiinnostuneita osallistujia oli kuusi. Toteutin haastattelut sekä etäyhteydellä, Teams:n välityksellä, että haastatteluina, joissa sekä haastattelija että haastateltava olivat läsnä. Tallensin haastatteluaineiston haastattelun yhteydessä Teams:n välityksellä Laurean ylläpitämälle Onedrive-palvelimelle opiskelijan nimellä ja lähihaastatteluissa opiskelijan puhelimelle. Tein myös haastattelujen aikana muistiinpanoja haastateltavan kertomista asioista.

Hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa ja sen saamista odotellessani kirjoitin tutkimuksen teoriapohjaa. Tutkimusluvan saatua aloin toteuttaa suunnittelemani haastatteluja. Alun perin kiinnostuneita haastateltavia oli kuusi, mutta tutkimusluvan viipyminen ja siten opinnäytetyön toteutuksen venyminen aiheuttivat sen, että toteutuneita haastatteluja oli lopulta vain neljä. Haastattelut tehtyäni analysoin saamani aineiston ja kirjoitin opinnäytetyön loppuun.

3.4 Aineiston analyysi

Laadulliset aineistot ovat usein puhetta ja vuorovaikutusta kahden tai useamman ihmisen välillä. Litterointi eli puheen ja toiminnan purkaminen kirjoitettuun muotoon, on keskeinen osa laadullisen aineiston haltuunottoa ja analyysiprosessia. Litterointi on analyysin ensimmäinen vaihe, tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden tutustua aineistoonsa läheisesti sekä

tehdä havaintoja ja tulkintoja kerätystä aineistosta. Keskeinen kysymys litteroinnissa on, millä tarkkuudella puhe puretaan. Litteroinnin tarkkuuteen vaikuttaa erityisesti se, millaisiin kysymyksiin tutkimuksessa ollaan hakemassa vastauksia. Myös valittu analyysimenetelmä vaikuttaa. Ollaanko kiinnostuneita asiasisällöistä vai vuorovaikutuksen kulusta? (Kallio 2023.)

Litterointi on kuvaus siitä, mitä tilanteessa tapahtuu. Ylimalkaisenkin litteroinnin tulee vastata kysymykseen "mitä sanotaan?". Esimerkiksi haastatteluaineistoja kerätään usein, jotta saataisiin tietoa haastateltavien näkökulmista, mielipiteistä ja ymmärryksestä tietyistä ilmiöistä. Tällöin ollaan kiinnostuneita puheen sisällöstä. Litteroinnin tarkkuudeksi riittää, että asia tulee ymmärretyksi. Puheen sisältämät taketelut, tauot ja muut yksityiskohdat eivät ole keskeisiä, vaan se mitä sanottavaa haastateltavalla asiasta on. Ylimalkaisemmassakin litteroinnissa on otettava huomioon, että puhe on tuotettu aina tietyssä sosiaalisessa tilanteessa. Siksi esimerkiksi haastattelijan kysymykset litteroidaan myös. Näin tuodaan esiin se lähikonteksti, josta vastaus nousee, ja voidaan tarkastella, miten haastattelijan tekemät muotoilut vaikuttavat vastaukseen. Kun tällaiset seikat otetaan huomioon analyysissa, tutkimuksen laatu paranee. (Kallio 2023.)

Litterointi on työläs prosessi. Mitä tarkempaa litterointia tehdään, sitä työläämpää ja hitaampaa aineiston purkaminen on. Koko aineistoa ei aina kannatakaan purkaa samalla tarkkuudella, vaan litteroitaessa on tehtävä valintoja sen suhteen, mikä tilanteessa on oleellista. Osan puheesta voi litteroida ylimalkaisemmin ja keskittyä kohtiin, jotka ovat keskeisiä tutkimuskysymysten kannalta. Ylimalkaisemmin purettuja kohtia voi tarkentaa myöhemmin. Lisäksi on hyväksyttävä, että tarkinkaan litterointi ei voi kuvata kaikkea mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Osa puheesta voi jäädä kuulematta tai kuullaan väärin, osa vuorovaikutuksesta on ei-kielellistä ja jää huomaamatta tai ohitetaan vähämerkityksisenä. Jotain jää aina väistämättä litteroinnin ulkopuolelle, eikä litterointi ole milloinkaan kaikenkattava ja valmis. (Kallio 2023.)

Perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen toteutuksissa, on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysia voi pitää paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin menetelmällä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Melkein mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysilla saadaan kerätty aineisto kuitenkin vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 103, 117.)

Haastattelumateriaali litteroitiin ja kirjoitettiin puhtaaksi, jonka jälkeen sitä voitiin analysoida. Analysoinnissa käytin niin sanottua aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tein Tuomi & Sarajärven (2018, 122-127) mallia mukailen aineistolähtöistä sisällönanalyysia litteroidulle

haastatteluaineistolle. Ensimmäinen vaihe oli alkuperäisdatan redusointi eli pelkistäminen (taulukko 1), jolloin aineistosta karsittiin pois tutkimukselle epäolennainen materiaali. Luin aineistoa moneen kertaan ja perehdyin sen sisältöön. Etsin tutkimuskysymyksiini vastauksia alleviivaamalla aineistosta tutkimuskysymyksiin liittyviä kohtia. Alleviivatuista alkuperäisilmauksista tein pelkistettyjä ilmauksia.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
”Asiakaskuntana on pääosin asunnottomat, ulkona yöpyvät, palvelujen ulkopuolelle jäävät, heikosti palveluissa kiinni olevat, joilla korostuvat päihde- ja mielenterveysongelmat”	Asunnottomuus, palvelujen ulkopuolisuus, ulkona yöpyminen Päihde- ja mielenterveysongelmat
”Todella monipuolinen asiakaskunta siinä mielessä, että me palvellaan kaikki, ketä me kohdataan”	Kaikki, ketä kohdataan
”Tyypillisesti asiakkaat tarvitsevat apua/tukea asuntoasioihin, matalan kynnyksen paikkoihin ja päihdepalveluihin”	Asuntoasiat, matalan kynnyksen paikat, päihdepalvelut
”Yritetään löytää asiakkaalle kuuluvat palvelut”	Asiakkaalle kuuluvat palvelut
”Asiakkaat suhtautuvat ohjaajiin erittäin positiivisesti”	Positiivinen suhtautuminen
”Asiakkaita lähestytään tilanteen mukaan”	Tilannesidonnaisuus
”Tervehditään ja jutellaan niitä näitä”	Tavoitettavuus
”Me voidaan sitten antaa aika paljon seikkaperäisempää tietoa siitä, miten se prosessi etenee”	Seikkaperäisemmin miten prosessi etenee
”Pystytään madaltamaan sitä asiakkaan kynnystä kertomalla miten homma toimii”	Madalletaan asiakkaan kynnystä hakeutua palveluihin

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
”Yksi mikä tulee mieleen niin voi olla ehkä toi eri verkostoissa toimimisen haasteet”	Eri verkostot
”Palveluiden sakkaaminen tietyllä tavalla monissa paikoissa on ongelma”	Palveluiden sakkaaminen
”Jonkun verran voi nostaa esiin henkilökunnan vaihtuvuuden eri palveluissa”	Henkilökunnan vaihtuvuus
”Ainahan meillä voisi olla enemmän polkuja mitä pitkin ohjata meidän asiakkaita eteenpäin”	Polkuja ohjata asiakkaita eteenpäin
”Palveluihin hakeutuminen voisi olla helpompaa”	Helpompi hakeutuminen
”Palvelujärjestelmän kyky vastata asiakkaiden tilanteeseen”	Palvelujärjestelmän ongelmat

Taulukko 1: Esimerkki redusoinnista

Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin (taulukko 2). Samaa ilmiötä kuvaavista ilmauksista muodostettiin alaluokkia yhdistelyn ja ryhmittelyn myötä.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Asunnottomuus, palvelujen ulkopuolisuus, ulkona yöpyminen Päihde- ja mielenterveysongelmat	Kaikki palvellaan
Kaikki, ketä kohdataan	Kaikki palvellaan
Asuntoasiat, matalan kynnyksen paikat, päihdepalvelut	Asiakkaalle kuuluvat palvelut
Asiakkaalle kuuluvat palvelut	Asiakkaalle kuuluvat palvelut

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Positiivinen suhtautuminen	Luottamuksellisuus
Tilannesidonnaisuus	Luottamuksellisuus
Tavoitettavuus	Luottamuksellisuus
Seikkaperäisemmin miten prosessi etenee	Toiveisuus
Madalletaan asiakkaan kynnystä hakeutua palveluihin	Toiveisuus
Eri verkostot	Vaihtuvuus
Palveluiden sakkaaminen	Vaihtuvuus
Henkilökunnan vaihtuvuus	Vaihtuvuus
Polkuja ohjata asiakkaita eteenpäin	Palvelujärjestelmän haasteet
Helpompi hakeutuminen	Palvelujärjestelmän haasteet
Palvelujärjestelmän ongelmat	Palvelujärjestelmän haasteet

Taulukko 2: Esimerkki klusteroinnista

Ryhmittelyn jälkeen seurasi aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen (taulukko 3). Tässä vaiheessa alaluokista muodostettiin yläluokkien kautta pääluokkia.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Kaikki palvellaan	Sosiaalinen tuki	Henkinen tuki
Asiakkaalle kuuluvat palvelut	Sosiaalinen tuki	Henkinen tuki
Luottamuksellisuus	Tulevaisuuden rohkaiseminen	Henkinen tuki
Toiveisuus	Tulevaisuuden rohkaiseminen	Henkinen tuki

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vaihtuvuus	Ammattihenkilöstön tuen puute	Palvelujärjestelmän tuen haasteet
Palvelujärjestelmän haasteet	Ammattihenkilöstön tuen puute	Palvelujärjestelmän tuen haasteet

Taulukko 3: Esimerkki abstrahoinnista

3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuteen kuuluu kolme käsitettä; uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuudella viitataan siihen, että uskottavasti voidaan todeta tutkimusaineiston kerätyn asianmukaisesti ja analysoidun huolellisesti. Luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkija on jokaisessa tutkimuksen vaiheessa kyennyt valitsemaan ja käyttämään perusteltuja sekä oikeanlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä tutkimuksessaan. Eettisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on noudatettu eettisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan. (Puusa & Juuti 2020, s. 167.)

Pyrin keräämään aineiston asianmukaisesti. Pyrin huolehtimaan siitä, että työntekijöiden kanssa pidetyissä haastatteluissa, työntekijä sai oman äänensä kuuluviin ja koki tilanteen sellaiseksi, että pystyi tuomaan ajatuksensa esiin sellaisina kuin ne olivat. Haastattelut tehtiin luottamuksen ilmapiirissä ja kaikille osallistujille kerrottiin etukäteen mistä on kyse ja miten materiaalia tullaan käyttämään sekä säilyttämään. Täyden luottamuksen varmistamiseksi en tuo esiin tässä opinnäytetyössä kuntaa, jossa tein opinnäytetyöni, enkä sitä, kuka tuloksien esimerkeissä on puhuja.

Olen analysoinut aineiston parhaan kykyni mukaan käyttäen aineistolähtöistä menetelmää. Tiedostan, että tutkimuksen teoreettinen viitekehys on ollut hyvin pinnalla analyysiä tehdessä, joten en voi täysin sivuuttaa sitä, että analyysissä ei olisi teorialähtöisiä painotuksia. Teorialähtöisyys ei ollut tarkoituksena eikä tavoitteena analyysissä.

Jokaiselta työntekijältä, joka opinnäytetyön aikana tavattiin, pyydettiin kirjallinen suostumus mukana olosta. Kaikille selitettiin, mistä on kyse, ja heillä kaikilla on ollut mahdollisuus kieltäytyä ja vetäytyä missä vaiheessa tahansa opinnäytetyön aikana. Aineistoa säilytetään salasanoin varmennetulla tietokoneella. Aineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistuessa.

4 Tulokset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa etsivän työn ohjaustyön erityisyyttä ja sen haasteita sekä kehittämisen kohteita. Etsin tutkimuskysymyksiini vastauksia litteroiduista haastattelumateriaaleista aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sain analyysistä tulokseksi kaksi pääluokkaa, jotka olivat henkinen tukeminen ja palvelujärjestelmän tuen haasteet. Pääluokan henkinen tuki alle tulivat asiat, jotka liittyivät asiakkaiden auttamiseen ja kohtaamiseen. Pääluokassa palvelujärjestelmän tuen haasteet nousivat esiin erilaiset työhön liittyvät haasteet sekä erilaiset keinot, miten kehittää työtä. Esittelen tuloksia näiden kahden pääluokan mukaan.

4.1 Henkinen tukeminen

Haastatteluissa korostui, että etsivän työn ohjaajat palvelevat kaikkia, keitä he päivän aikana kohtaavat. Asiakaskuntaa ei rajata tiukasti, vaan kaikki otetaan vastaan sellaisina kuin he ovat. Etsivän työn ohjaustyö eroaa siis selvästi muusta aikuissosiaalityön ohjaustyöstä. Asiakaskuntana ovat pääosin asunnottomat, ulkona yöpyvät, palvelujen ulkopuolelle jäävät, heikosti palveluissa kiinni olevat henkilöt sekä usein päihde- tai mielenterveysongelmista kärsivät. Asiakaskunta on siis todella monipuolinen. Asiakas voi olla kuka tahansa, joka tulee vastaan. Pääasiassa kuitenkin työikäiset, asunnottomat henkilöt. Tavallisimpia tuen tarpeita asiakkailla olivat asuntoasiat, missä nukkua seuraava yö, ja matalan kynnyksen paikkojen sekä päihdepalvelujen saatavuus eli elämänlaadun parantaminen. Etsivän työn ohjaajat pyrkivät löytämään asiakkaille kuuluvat palvelut palvelujärjestelmästä. Ohjaajat selvittivät esimerkiksi maksusitoumusasioita ja toimeentuloon liittyviä asioita sekä saattoivat asiakkaita palveluiden pariin.

Varsinaisia menetelmiä eivät etsivän työn työntekijät käytä. He lähestyvät mahdollisia asiakkaita kaduilla, ostoskeskuksissa, kirjastoissa ja julkisilla paikoilla. Tarkoitus on olla paikalla ja saatavilla, jos joku tarvitsee ja haluaa apua. Joskus voidaan käydä esimerkiksi grillaamassa asiakkaiden kanssa tai käydään yhdessä museossa, mutta varsinaisia toiminnallisia tai muita menetelmiä ei ole käytössä.

Asiakkaat suhtautuvat etsivän työn työntekijöihin pääsääntöisesti erittäin positiivisesti. Asiakkailta on saatu suoraa kiitosta eri asioista, kuten kuuntelusta, aidosta kohtaamisesta ja huolien jakamisesta. Asiakkaita lähestytään tilannekohtaisesti. Asiakkaita tervehditään ja heille kerrotaan, keitä ohjaajat ovat ja mitä he tekevät. Kerrotaan myös, että voi nykäistä hihasta, jos on asiaa. Asiakkaiden kanssa jutellaan niitä näitä ja heiltä voidaan kysyä, että tarvitsevatko he jotain. Yleensä asiakaskohtaukset ovat hyvin tilanneherkkiä. Asiakkailta voidaan kysellä tietoja, mitä he näkevät ja kokevat. Joskus mennään ohi tilanteesta ja laitetaan piirteet mieleen, jos sama henkilö tavataan uudestaan, mennään juttelemaan.

Asiakkaille pyritään kertomaan, miten palveluprosessit etenevät ja näin pyritään madaltamaan asiakkaiden kynnystä hakeutua palveluiden piiriin. Etsivän työn ohjaajat pystyvät myös antamaan paljon seikkaperäisempää tietoa siitä, miten palveluprosessit etenevät. Asiakkaat myös kokevat, että ohjaajien ja asiakkaiden välillä ei ole minkäänlaista valta-asemaa. Valta-asema, mikä viranomaisen ja asiakkaan välille muodostuu väistämättä, on aika olematon, kun lähestytään ihmistä heidän omassa elinpiirissään.

4.2 Palvelujärjestelmän tuen haasteet

Etsivä työ koettiin turvalliseksi, mutta haasteita löytyi esimerkiksi palvelujärjestelmästä sekä henkilökunnan vaihtuvuudesta eri palveluissa. Haasteita aiheuttivat eri verkostot ja palveluiden sakkaaminen sekä henkilökunnan vaihtuvuus. Nämä kaikki aiheuttivat vaihtuvuutta palveluihin ja lisäsivät epävarmuutta sekä epäluottamusta asiakkaiden parissa.

Palvelujärjestelmä itsessään aiheutti haasteita. Asiakkaille kuuluvia palveluja voi olla hankala löytää tai niitä ei yksinkertaisesti ole. Palvelujärjestelmä ei siis vastannut asiakkaiden tarpeisiin ja järjestelmä ei ole kovin notkea. Haasteita voi liittyä myös parityöskentelyyn ja työn sisältöön. Myös työn rajaaminen voi olla haasteellista, mitkä asiat kuuluivat etsivälle työlle ja mitkä jollekin toiselle palvelulle.

Haastatteluissa nousi myös esiin erilaisia tapoja ja keinoja parantaa sekä kehittää etsivää työtä. Haastattelujen mukaan itse palvelujärjestelmää tulisi kehittää jotenkin. Olisi hyvä, jos olisi erilaisia polkuja, joita pitkin voisi ohjata asiakkaita eteenpäin palveluvidakossa. Olisi hyvä osata ohjata asiakkaita paremmin harvoin käytössä oleviin palveluihin. Nämä palvelut eivät aina tule mieleen juuri siinä asiakaskohtaamisessa, missä niistä olisi apua. Kehitystyötä tehtiin koko ajan työn mukana. Oma toimintaa arvioitiin ja tehtiin jatkuvaa kehitystyötä työparin kanssa.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli siis kartoittaa mitä erityistä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn tekemässä ohjaustyössä on. Tarkoituksena oli kartoittaa mitä aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö sisältää, mitä lähestymistapoja ja mahdollisia menetelmiä siinä käytetään sekä mitä haasteita ja mahdollisia kehittämisen kohteita siinä on. Tavoitteena oli myös tunnistaa ohjaustyön erityispiirteet ja pohtia ratkaisuja mahdollisesti esiin nouseviin ongelma-kohtiin.

Tutkimustulosteni valossa aikuisten parissa tehtävän etsivän työn sosiaaliohjaajat toteuttavat ihmiskeskeistä ja humaania lähestymistapaa työssään. Haastateltavat ohjaajat kuvasivat, kuinka vuorovaikutus vaikuttaa työhön ja mahdollistaa muutosta, mutta kuinka muutosta ei

toisinaan tapahdu. Oleellisena osana vuorovaikutusta on vastaanottajan kyky ja kapasiteetti ottaa vastaan apua sekä nähdä oma osuutensa suhteessa auttajien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Työskentelyssä törmätään joskus siihen, että asiakas sitoutuu tarjottuun apuun vain näennäisesti, jolloin häneltä puuttuu todellinen tahtotila oman tilanteensa parantamiseksi. Vuorovaikutus on tällöin rajoittunutta ja voi saada helposti yksinpuhelun piirteitä. Joissain tapauksissa vuorovaikutuksen ongelmaa selittävät asiakkaan ja työntekijän henkilökemioiden kohtaamattomuus.

Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn merkitys nousee esille haastatteluaineistossa. Etsivä työ kohtaa kaikenlaisia ihmisiä kaduilla, julkisissa tiloissa ja kauppakeskuksissa. Mahdollisia asiakkaita lähestytään tilannekohtaisesti ja työtä tehdään oman persoonan mukaan. Asiakaskohtaamisissa ollaan aitoja ja luonnollisia. Etsivällä työllä on suuri merkitys asiakaskunnalleen. Etsivän työn ohjaajat auttavat asiakkaita monissa asioissa, kuten asuntoasioissa, yöpymispaikan löytämisessä, matalan kynnyksen palvelujen pariin hakeutumisessa ja vaikkapa henkilöllisyystodistuksen hankkimisessa. Haastatteluaineiston perusteella saa kuvan, että etsivän työn työntekijät pitävät työstään ja arvostavat asiakkaitaan ihmisinä. Työntekijät kuvaavat asiakaskohtaamistilanteita monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti. Työntekijöille on tärkeää, että he pystyvät auttamaan ihmisiä.

Aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjaustyö eroaa paljon muusta aikuissosiaalityön ohjaustyöstä. Aikuissosiaalityössä on usein tarkat, määritellyt vastaanottoajat ja -paikat, joissa käsitellään tiettyjä, ennalta sovittuja asioita. Etsivän työn ohjaajat kohtaavat asiakkaita heidän omalla elinpiirillään, ilman ennalta sovittuja ajankohtia ja auttavat asiakkaita siinä, missä he haluavat tulla autetuiksi. Etsivän työn ohjaajilla ei myöskään ole päätäntävaltaa suhteessa asiakkaaseen. Aikuisten parissa tehtävässä etsivässä työssä ei rajata tarkkaan asiakaskuntaa, vaan kaikkia, jotka kohdataan, autetaan ja palvellaan. Etsivässä työssä ei muodostu tarkkoja asiakassuhteita eikä siinä tehdä tarkkoja kirjauksia, mitä on tapahtunut tai mitä on sovittu. Kaikki, jotka tulevat työpäivän aikana vastaan ja tarvitsevat sekä haluavat apua, saavat sitä.

Tärkeänä käsitteenä ja ilmiönä opinnäytetyössäni toimi aikuissosiaalityö. Rajasin aikuissosiaalityön käsitteen niin sanotuksi perussosiaalityöksi täysi-ikäisten asiakkaiden parissa. Tärkeitä käsitteitä olivat myös asunnottomuus ja syrjäytyminen, jotka selittivät aikuisten parissa tehtävän etsivän työn asiakkaiden tilannetta.

Asiakasohjautuvuus aikuissosiaalityöhön on viime vuosina muuttunut (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, s. 18). Opinnäytetyöstä saamani kokemuksen mukaan tällä hetkellä ne, jotka ohjautuvat sosiaalityön asiakkaiksi, ovat useimmiten palveluiden sekä asiakkuuden tarpeessa. Huolta on kuitenkin siitä, ohjautuvatko sosiaalityön pariin ne asiakkaat, jotka ovat niin sanotusti rajavyöhykkeellä palveluiden tarpeen suhteen eli eivät vielä pitkän asiakkuuden

tai raskaiden tukitoimien tarpeessa. Nämä asiakkaat tarvitsisivat ihmisen, jonka kanssa keskustella, arvioida ja selkiyttää tilannettaan ennen kuin se monimutkaistuu. Osalla ihmisistä on suuri kynnys hakeutua sosiaalityön palveluihin. Etsivän työn ohjaajat näyttivät työssään, että hyvän henkilökohtaisen kohtaamisen merkitystä ei voi liikaa korostaa.

Ihmisen toimintakyky on pitkälti riippuvainen ympäristöstä, jossa ihminen elää ja toimii (Toimintakyvyn arviointi 16-29-vuotiailla NEET-nuorilla 2018.). Aikuissosiaalityöllä ja aikuisten parissa tehtävällä etsivällä työllä on hyvä mahdollisuus olla tukemassa ja kehittämässä ihmisen toimintakykyä. Esimerkiksi erilaisten helposti saavutettavien, avointen kohtaamispaikkojen ja toimintakeskusten merkitystä ihmisten kokonaishyvinvoinnin edistäjänä ei voida väheksyä. Tärkeää on luontevan ja tiiviin ammattilaiskontaktin rakentaminen, jotta ihminen ohjautuu oikeissa tilanteissa oikean ammattilaisen puheille. Tätä yhteyttä voidaan rakentaa esimerkiksi sosiaalityön jalkautumisella näille kohtaamispaikoille, kuten aikuisten parissa tehtävä etsivä työ tekee. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, s. 16-18).

Tämän laadullisen haastattelututkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa aikuisten parissa tehtävän etsivän työn ohjauksen erityispiirteistä ja menettelytavoista. Koska haastatteluja tehtiin loppujen lopuksi vain neljä, ei aineistosta voida vetää kovin tarkkoja johtopäätöksiä. Aineisto on määrällisesti aika pieni, mutta haastattelut tuottivat runsaasti materiaalia analyysia varten. Haastatteluaineistosta saatiin useita hyviä argumentteja, joista pystyin tekemään sisällönanalyysin. Koen, että tulokset ovat suhteellisen luotettavia, vaikka haastattelujen määrä jäi vain neljään. Otos opinnäytetyössäni oli siten niin pieni, ettei tuloksia voida laajemmassa kuvassa arvioida, vaan se vaatisi laajempaa tutkimusta. Kaikkien haastateltavien vastaukset olivat kuitenkin samansuuntaisia, joten uskon johtopäätösten olevan oikeanlaisia.

Tutkimuksen tekemisen vaiheista ja eri menetelmistä olen tämän opinnäytetyöprosessin aikana oppinut paljon uutta. Laadullisen tutkimuksen tekeminen on ollut minulle uutta ja varmasti tässä työssä näkyy kokemattomuuteni. Jos nyt aloittaisin tämän työn tekemisen alusta näillä tiedoilla ja tämänhetkisillä taidoilla, osaisin huomioida suunnittelu- ja toteutusvaiheessa asioita sekä tekemisen tapoja eri lailla. Myös minusta riippumattomat tilanteet etsivän työn työntekijätilanteessa toivat oman mausteensa työn tekemiselle.

Opinnäytetyöni nostaa esille sosiaalityön erityisalueen, aikuisten parissa tehtävän etsivän työn, joka ei kokemuksen mukaan ole juurikaan esillä esimerkiksi sosiaalityön opetuksessa. Uskon, että opinnäytetyöni tuloksilla on merkitystä etsivän työn ymmärtämisen kannalta. Toivon, että etsivän työn työyhteisöt saavat opinnäytetyöstäni kehittämisideoita, esimerkiksi uusia lähestymistapoja työotteisiin asiakkaiden parissa.

Mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena näen etsivän työn ohjaustyön kehittämisen tarkastelun. Hedelmällistä olisi myös tutkia etsivän työn työntekijöiden välistä työparityötä. Varteenotettavana jatkotutkimusaiheena näen myös etsivän työn ja muiden aikuissosiaalityön palveluiden työnjaon kysymykset. Mielenkiintoista olisi myös tutkia ymmärrystä etsivän työn työntekijän ja asiakkaan kohtaamisissa: mitä se tarkoittaa, millaisia merkitysarvoja se saa ja kuinka se suuntaa työskentelyä.

Opinnäytetyön teko on ollut melko työlästä, mutta samalla aikaa antoisaa ja opettavaista. Opinnäytetyön tekemisen sovittaminen kokopäivätyön ohelle haastoi minua aikataulullisesti ja tutkimuksen loppuunsaattaminen kesti suunniteltua pidempään. Myös tutkimusluvan saamisen venyminen vaikutti alkuperäiseen aikatauluun.

Haluan kiittää opinnäytetyöhöni osallistuneita aikuisten parissa tehtävän etsivän työn sosiaaliohjaajia inspiroivista keskusteluhetkistä ja arvokkaiden näkemysten jakamisesta. Kiitoksen haluan osoittaa myös opinnäytetyöni ohjaajalle sekä ystävilleni ja opiskelutovereilleni. Kiitän heitä kaikkia tuesta sekä kannustamisesta opinnäytetyöprosessini aikana.

Lähteet

Painetut

Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011. Ympäristöministeriön raportteja 2011:7. Jyväskylän yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto, Kaupunkitutkimus TA Oy.

Etsivä lähityö 2023. Sosiaalinen raportti: Mielenterveyspalvelut katutasolla.

Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus - lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 14-28.

Helminen, P. 2015. Sosiaaliohjaus. Teoksessa Näkki, P. ja Sayed, T. (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita, 25-42.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Karjalainen, P. 2017. Aikuissosiaalityö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. ja Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma Oy, 247-259.

Kostiainen, E. & Laakso, S. 2015. Helsinkiläisten asunnottomuuspolut. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 2015:1. Lahti.

Näkki, P. 2016. Sosiaaliohjaus aikuissosiaalityössä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus - lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 100-114.

Paananen, E., Surakka, A., Kainulainen, S., Ristikari, T. & Gissler, M. 2019. Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2019: 56: 114-128.

Pitkänen, S., Koramo, M., Valtakari, M. & Mäki, J. 2023. Asunnottomuuden yhteistyöohjelman arviointi. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:32:1.98. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Toimintakyvyn arviointi 16-29-vuotiailla NEET-nuorilla 2018. Kuntoutusta kehittämässä 2018:3. Suositus avuksi Kelan ammatilliseen kuntoutukseen ohjattaessa. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Väisänen, R. 2007. Sosiaalipedagoginen työote aikuissosiaalityössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2007, vol. 8: 167-195.

Sähköiset

Juhila, K. 2023. Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.11.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>

Kallio, A. 2023. Litterointi. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.11.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>

Karjalainen, P., Metteri, A. & Strömberg-Jakka, M. 2019. Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Viitattu 4.11.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161612>

Korhonen, M. 2018. Sosiaaliohjaus täydentää asiakkaan kokonaisvaltaisen huomioimisen sote-keskuksissa. Viitattu 11.11.2023. <https://stm.fi/-/sosiaaliohjaus-taydentaa-asiakkaan-kokonaisvaltaisen-huomioimisen-sote-keskuksissa>

Korva-Perämäki, M. 2017. Syrjäytymisen monet kasvot. Viitattu 10.4.2023. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-3-2017/syrjaytymisen-monet-kasvot/>

Laki asunto-olojen kehittämistä 919/1985. Viitattu 16.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1985/19850919>

Paasivirta, J. 2019. Aikuissosiaalityön muutokset Kaarinassa Kela-siirron jälkeen. Erikoissosiaalityöntekijän koulutus, Kuntoutuva sosiaalityö-erikoisala, Lapin yliopisto. Viitattu 4.11.2023. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=1aacaed7-8df5-4c8e-b11a-902a365f097d>

Pascale, L. 2022. Etsivä lähtyö, kaduille ja julkisiin tiloihin jalkautuva sosiaalialan työ. Viitattu 25.10.2022. <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/etsiva-lahityo-kaduille-ja-julkisiin-tiloihin-jalkautuva-sosiaalialan-tyo>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.11.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 16.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L1P3>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2022. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 3.12.2022. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyiden-ehkaisy>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023a. Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. Viitattu 11.11.2023. <https://stm.fi/hyvinvointialueet>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023b. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä ja vastuut. Viitattu 11.11.2023. <https://stm.fi/sotepalvelut/jarjestelma-vastuut>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023c. Sosiaalipalvelut. Viitattu 11.11.2023. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

VI Tutkielman tekeminen 2022. Viitattu 25.10.2022. https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/118521_tutkielma.pdf

Vva ry 2023. Asunnottomuus. Viitattu 3.6.2023. <https://vvary.fi/asunnottomuus/>

Y-Säätiö 2023a. Tietoa. Viitattu 11.11.2023. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/tietoa/>

Y-Säätiö 2023b. Asunnottomuus. Viitattu 11.11.2023. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus/>

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki redusoinnista	19
Taulukko 2: Esimerkki klusteroinnista	20
Taulukko 3: Esimerkki abstrahoinnista	21

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun haastattelurunko	31
Liite 2: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen -lomake	32

Liite 1: Teemahaastattelun haastattelurunko

Teema 1: Etsivän lähityön erityispiirteet?

- Minkälainen Etsivän lähityön asiakaskunta on?
- Miten Etsivän työn ohjaustyö eroaa muusta aikuissosiaalityöstä?
- Mitä apua/ohjeita/tukea asiakkaat tyypillisesti tarvitsevat?
- Miten asiakkaat yleensä suhtautuvat Etsivän työn ohjaajiin?
- Miten työ eroaa vai eroaako lasten ja nuorten parissa tehtävästä Etsivästä työstä?

Teema 2: Ohjaustyön sisältö eli millaisia lähestymistapoja ja menetelmiä on käytössä?

- Miten mahdollisia asiakkaita lähestytään?
- Minkälaisia lähestymistapoja on ottaa asioita puheeksi asiakkaiden kanssa?
- Onko työssä käytössä erilaisia menetelmiä? Millaisia?

Teema 3: Työn haasteita ja kehittämiskohteita?

- Mitä haasteita työhön liittyy?
- Onko työ vaarallista? Tuleeko vastaan uhkaavia tilanteita?
- Pitäisikö ohjaustyötä kehittää jotenkin ja miten/mihin suuntaan?

Liite 2: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen -lomake

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Sosiaalialan koulutusohjelma, Tikkurilan kampus

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Opinnäytetyö toteutetaan noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä (Hyvä tieteellinen käytäntö ... 2012). Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvän haastattelurungon.

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun. Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa. Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia. Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhitteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhitteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden allekirjoitus ja nimenselvennys